

А. О. Касич

A. O. Kasych

**ІНТЕГРАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ
УКРАЇНИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ МОДЕЛІ
РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ**

**INTEGRATION TASKS
FOR UKRAINE CONDITIONED
BY GLOBAL ECONOMY
DEVELOPMENT MODEL
TRANSFORMATION**

У статті досліджуються питання забезпечення стійких темпів економічного зростання в різних країнах та визначено завдання інтеграційної стратегії України.

The article explores the issues of the steady economic growth rates maintenance in various countries; the Ukrainian intergration strategy tasks are defined.

Табл. 2. Рис. 1. Літ. 11.

Постановка проблеми. Забезпечення стійких темпів економічного розвитку є найактуальнішим завданням для переважної більшості країн світу. За 1951–2000 рр. ВВП на душу населення в розвинених країнах збільшився більш ніж в 3,5 рази, а в решті країн світу тільки в 2,5 рази, в тому числі країн, які розвиваються – в 3,1 рази [8]. Вже в середині 1990-х років частина з країн, які розвиваються, зуміли в короткі терміни здійснити індустріалізацію виробництва та стати членами престижного клубу лідерів світової економіки. Крім того, існують прогнози розрахунки, які свідчать, що співвідношення розвинених країн та країн, які розвиваються (насамперед, країн Азії) в загальному обсязі ВВП буде змінюватися не на користь розвинених країн. У 2000 р. 44% від загального обсягу ВВП припадало на США, Західну Європу, Канаду та Австралію, а 24% на країни Азії (без Японії, країн Близького та Середнього Сходу). Однак, уже в 2015 р. на зазначені країни буде припадати 38%, а в 2025 – 20–30% ВВП; тоді як на країни, які розвиваються – 31% у 2015 р. та 55–60% у 2025 році [4]. Досвід країн, що розвиваються, ставить під сумнів навіть ту закономірність, яка спостерігалася протягом багатьох років: темпи росту ВВП країни, котра досягає певного рівня розвитку, сповільнюються.

За таких умов позиціонування господарства України відносно сучасних динамічних процесів з точки зору визначення змісту стратегії інтеграції для глобалізованої економіки має велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою визначення змісту стратегії інтеграції України у світогосподарську систему можуть бути загальні огляди тенденцій розвитку світової економіки [9; 10], дослідження зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема В. Власика [1], В. Гейця [3], Л. Гурієва [2], Д. Сорокіна [4], А. Ельянова [6–8] та інших.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В Україні немає не лише чіткої стратегії інтеграції у світогосподарську систему, а й розуміння того, за рахунок яких чинників забезпечується позитивна динаміка в інших країнах. Складність процесів інтеграції полягає ще й у тому, що поки Україна визначає стратегічні орієнтири інтеграційної стратегії, у світовій економіці відбуваються зміни. А тому позиціонувати сучасні позиції України у світогосподарських

процесах необхідно не лише щодо розвинених країн, а і до все більшої кількості країн, які розвиваються.

Цілі статті. Дослідити причини та наслідки трансформаційних процесів глобальної економіки, визначити основні завдання інтеграційної стратегії України.

Виклад основного матеріалу. Світова економіка, починаючи з 2001 р., ввійшла у фазу економічної рецесії (табл. 1). Ця тенденція спостерігалась і протягом 2005 року.

Таблиця 1. Темпи росту ВВП у групах країн за період з 1999 по 2005 роки, % [5; 9]

Країни, групи країн	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Світова економіка	4,0	1,3	1,8	2,5	3,8	3,0
Розвинені країни	3,5	1,0	1,3	1,7	3,0	2,3
в тому числі:						
Японія	2,8	0,4	-0,3	1,4	2,6	1,8
США	3,8	0,3	2,4	3,0	4,4	3,5
Країни ЄС	3,6	1,7	1,1	0,9	2,1	1,5
Країни, які розвиваються	5,4	2,4	3,5	4,7	6,4	5,4
Країни Південно-Східної Європи і СНД	8,1	5,6	4,9	6,9	7,5	6,0
Україна	5,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,4

* прогноз

Дані табл. 1 свідчать про існуючі відмінності в темпах росту ВВП двох груп країн: розвинених та країн, які розвиваються. Для встановлення причин різних темпів економічної динаміки спробуємо узагальнити основні відмінності, які існують між цими двома групами країн.

Основні принципові відмінності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, на нашу думку, такі:

- розвинені країни перебувають на постіндустріальній стадії розвитку, а переважна більшість країн, що розвиваються, ще не вирішили проблеми індустріалізації;

- процес інтеграції господарюючих суб'єктів (об'єднання та поглинання) призвів до укрупнення первинної ланки виробничого процесу – підприємства та забезпечив значну концентрацію капіталу в межах транснаціональних корпорацій (ТНК). Однозначне лідерство за підприємствами з розвинених країн. Так, за даними журналу «Fortune» [11] в 2004 р. серед найбільших компаній світу налічувалось зі 100 всього 5, а з 500 – 34 підприємства з країн, що розвиваються;

- лідерство в сучасній світовій економіці визначається технологічним рівнем розвитку підприємств, господарств. Із 50 макротехнологій, які забезпечують конкурентне виробництво, на високорозвинені країни припадає 46 [3, 144] і лише 4 є в розпорядженні країн, що розвиваються;

- корпорації розвинених країн є абсолютними лідерами за обсягами фінансування науки. Так, за даними [2] витрати, наприклад, компанії «General Motors» на дослідження та розробки ще в 1998 р. склали 7,9 млрд. дол. США. Сучасні розрахунки експертів Організації економічного співробітництва та розвитку [6] свідчать, що для створення одного нового товару необхідно витрати на НДДКР приблизно 2 млн. дол. США. Конкурувати з такими підприємствами, які володіють сучасними технологіями і мають необмежені фінансові можливості, дуже складно.

Умовою економічної динаміки є зростання попиту на продукцію, яку виготовляє країна чи то для внутрішнього, чи то для зовнішнього ринку. Ідеальний варіант — це економічний ріст, який підтримується комбінацією міцного внутрішнього попиту та сильного іноземного попиту. Для зростання попиту на внутрішньому ринку необхідними є зростання доходів населення та відсутність ринкових потрясінь. Зовнішній попит підтримується, насамперед, конкурентоспроможністю національної продукції. А отже, глобальна економіка безпосередньо зумовлює необхідність проведення в економіці країни структурних перетворень в напрямку збільшення обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції. Для забезпечення достатніх стійких темпів економічної динаміки необхідно зберігати хоча б мінімальні темпи росту внутрішнього попиту. Це дасть можливість країні зменшити вплив несприятливих для вітчизняного експорту кон'юнктурних умов. Якщо країні вдалось активізувати експортну діяльність, то це стає запорукою стрімких, стрибкоподібних підйомів.

Основними причинами сповільнення темпів росту обсягу ВВП загалом у країнах світу є сповільнення економічного розвитку у США, яке не було компенсоване за рахунок динаміки країн ЄС та Японії. Це відбувається через зниження темпів росту експорту та інертність внутрішнього попиту, яка зумовлена скороченням тривалості робочого тижня в окремих секторах і, відповідно, скороченням заробітної плати, зростанням рівня безробіття. Враховуючи глобальну експансію країн Азії, можна зрозуміти, чому розвиненим країнам протягом останніх трьох років не вдається відновити внутрішній попит. Незважаючи на ці негативні тенденції, слід констатувати, що розвинені країни мають ємний внутрішній ринок, а тому відновлення економічної динаміки можливе за рахунок як внутрішнього, так і зовнішнього ринку.

Економічна динаміка світової економіки останніх років стимулювалася за рахунок більш високих темпів росту експорту. Так, серед розвинених країн США характеризуються постійним зменшенням частки в загальному обсязі експорту світу з 12% в середині 1990-х років до 9% в 2004 році.

Експорт більш інтенсивно зростає у країнах, які розвиваються. Згідно з оцінками експертів [9], відносний внесок цієї групи країн у глобальний експортний ріст у 2003 р. склав 2/3, а в 2004 р. — 40—45%. Взагалі відбулося зростання частки країн, які розвиваються, у світовому експорті: в 2004 р. вона складала 33,4%, порівняно з 27,7% десять років тому. Саме цим і пояснюється високий внесок цієї групи країн в динаміку ВВП усіх країн світу.

У країнах, які розвиваються, спостерігаються більш високі темпи росту в експортних галузях. Оскільки на початкових етапах розвитку ці країни мають обмежений внутрішній ринок, то намагаються забезпечити економічне зростання за рахунок експорту. Незважаючи на те, що ринок розвинених країн потребує продукції 5—6 техніко-економічних укладів, яку ще не всі країни, які розвиваються здатні виготовляти, а ринки продукції більш низьких техніко-економічних укладів характеризуються високим рівнем конкуренції, ця група країн намагається максимально активізувати експортну діяльність, причому як на ринках розвинених країн, так і на ринках країн своєї групи. З 1987 р. по 2003 р. щорічний приріст експорту з Китаю склав в середньому 18%. Для

прикладу згадаємо, що з 1965 р. по 1985 р. приріст експорту з Південної Кореї складав в середньому 35% на рік.

Основною причиною стрімкого зростання є те, що в 1960–1980-х роках досить велика кількість країн, які розвиваються, стали на шлях ринкових структурних реформ. Зміст реформ та програм їхньої реалізації розроблялися міжнародними фінансовими установами. Однак, далеко не в усіх країнах було отримано позитивні результати.

З точки зору здійснення реформ країни можна розділити на три групи:

1 група – країни Східної Азії, які здійснювали власні динамічні реформи;
2 група – країни Африки, які здійснюють програми реформ, розроблені винятково міжнародними фінансовими установами;

3 група – країни Латинської Америки, які здійснювали реформи, запропоновані міжнародними фінансовими установами, лише на початку перетворень.

Філософія реформ, запропонованих міжнародними фінансовими установами, полягала в забезпеченні перерозподілу ресурсів країни в напрямку розвитку експортних галузей та поступовому відходоу від розвитку галузей імпортозаміщення. Такі цілі повинні бути досягнуті за рахунок розподілу інвестицій на користь розвитку продуктивних секторів. Зміни в структурі стимулів повинні призвести до приросту виробництва, диверсифікації, а також модернізації промислової структури.

Для вивчення природи економічної динаміки слід згадати періоди найбільш швидкісного економічного зростання, які продемонстрували Японія з 1957 р. по 1973 р.; Південна Корея, починаючи з 1965 р.; Китай, починаючи з 1979 р., Індія – з 1980 р. та інші країни.

Якщо ж узагальнити всі існуючі приклади забезпечення економічного прориву, то можна виділити дві основні моделі та зумовлені ними стратегії індустріалізації країн, які розвиваються [8]:

1. Модель внутрішньоорієнтованого розвитку (Inward looking development).
2. Модель зовнішньоорієнтованого розвитку (Outward looking development).

Ці моделі запроваджували країни Латинської Америки та країни Східної Азії. Результати виявилися різними [9].

У фарватері економічної динаміки країн Східної Азії були досить високі темпи росту продуктивності праці. В Китаї з 1997 р. по 2000 р. щорічний приріст цього показника взагалі був безпрецедентним – 14,7%. Це пояснюється різким збільшенням притоку в Китай іноземних інвестицій та їхньою концентрацією в промисловості. Обсяги іноземних інвестицій в Китай збільшились з 11 млрд. дол. США в 1992 р. до 45 млрд. дол. США в 1997 р. та 53 млрд. дол. США в 2003 році. В Китаї з 1991 р. по 2002 р. при середньорічних темпах росту продуктивності праці в 12,2% реальна заробітна плата зростала всього на 6,8%. Така значна різниця між зростанням продуктивності праці та зростанням реальної заробітної плати використовувалася виробниками:

- як різниця собівартості продукції та її ціни для вкладання капіталу з метою зміцнення своїх позицій;

- для відносного зниження цін на продукцію та закріплення за собою частки ринку.

З іншого боку, як зазначається в праці [6], наявність дешевої робочої сили не стимулює економічну зацікавленість підприємців у здійсненні технічного переозброєння, що може заважати витісненню живої праці машиною.

Якщо в країні темпи росту продуктивності повністю відображаються на динаміці реальної заробітної плати, то темпи росту ВВП та темпи росту споживання є однаковими.

Однак, азіатські країни ніколи не намагалися досягти повної відповідності темпів росту продуктивності праці та темпів росту реальної заробітної плати. Фактично це і стало запорукою неперервного та швидкого економічного зростання.

Подальша позитивна динаміка росту продуктивності праці очікується за рахунок структурних змін у господарствах, насамперед, Китаю та Індії. Безумовно цей процес ускладнений тим, що сільськогосподарський сектор, не зважаючи на світову тенденцію його скорочення, для цих країн буде зберігати велике значення ще протягом досить тривалого періоду часу. Саме в цьому секторі зайнято від 50 до 60% робочої сили.

Країни активно використовують економічні реформи, спрямовані на прискорення процесу трансферу технологій та модернізації, і, відповідно, виробництва. Як результат, на розгортання певних галузей виробництва ці країни втрачають значно менше часу, ніж Японія чи Південна Корея. Саме тому індустріальні країни все частіше починають відмовлятися від трансферу базових технологій, насамперед, в Індію та Китай.

Однак, такі позитивні зміни спостерігаються не у всіх країнах, що розвиваються. Контрастом для країн Азії, де дійсно розширення експортної діяльності супроводжувалося швидким розширенням виробничих можливостей та модернізації виробництва, є досвід, на жаль, переважної більшості решти країн, які розвиваються (країни Африки та Латинської Америки). Значна кількість цих країн зіткнулися з проблемою деіндустріалізації. Навіть Мексика, де відбулося динамічне зростання експорту, не зуміла на цій основі забезпечити модернізацію виробництва. Основною причиною такого стану було те, що розширення експортної діяльності в країнах Латинської Америки відбувалося, насамперед, за рахунок галузей, які базувалися на видобутку й переробці сировини та на забезпеченні складальних операцій, і лише в окремих випадках – на виробництві машинотехнічної продукції. Галузі промисловості, які були динамічними в період імпортозаміщення, не стали активними з точки зору інвестицій, виробництва та експорту. Структура виробництва в країнах Латинської Америки змінювалася не на користь власних високотехнологічних виробництв. Завдяки розширенню масштабів діяльності ТНК в електронній промисловості та автомобілебудуванні швидко вирости складальні виробництва. Однак, створювалися вони винятково з метою забезпечення ринку збуту для своєї продукції, а не для стимулювання національного виробництва.

І все ж позитивні приклади розвитку власних конкурентоспроможних галузей є. Наприклад, авіаційна промисловість у Бразилії. Цей вид виробництва на початку реформ перебував на етапі завершення формування і ринкові перетворення, вільна торгівля допомогли галузі стати більш ефективною. Обсяги експорту бразильської авіаційної продукції зросли до 182 млн. дол. США в

1995 р., 1,7 млрд. дол. США в 1999 р. та 2,7 млрд. дол. США в 2000 році. Загальний висновок міжнародних експертів [10]: якщо це вдалося зробити в авіації, то це можливо в будь-якій галузі.

Підтвердженням змін у структурі міжнародної торгівлі свідчать такі факти: США мають торговий дефіцит; активний торговий баланс має Китай; індустріалізація набирає темпи і в Індії. Масштаби цих економік, темпи росту ВВП, рівня доходів населення, а відтак, і попиту, зумовлює значний вплив Індії та Китаю на міжнародну торгівлю.

Все вище викладене свідчить про трансформацію глобальної моделі: поступово починають змінюватися співвідношення в розподілі загального доходу не лише між розвиненими країнами і країнами, які розвиваються, а й між окремими групами країн, які розвиваються. Слід зауважити, що такі зміни не свідчать про абсолютні втрати однієї групи країн за рахунок інших. У сучасних умовах всі групи країн можуть отримувати вигоду від міжнародної торгівлі залежно від структури експорту та міжнародної конкурентоспроможності виробників. Саме тому кожна країна намагається вибудувати оптимальне співвідношення експорту та імпорту, їхніх структур. Дуже важливим питанням, насамперед для країн, які розвиваються, є питання цін на експортну та імпорتنу продукцію, що зумовлено значними відмінностями у динаміці цін на різні товарні групи. За умови, коли ціни на імпорт зростають динамічніше, ніж ціни на експорт, їх слід компенсувати за рахунок збільшення обсягу експорту, а для цього необхідно збільшити обсяги виробництва.

Для того, щоб збільшувати виробничі потужності, здійснювати модернізацію структури виробництва та експорту потрібні інвестиції. З іншого боку, зростання виробництва та розширення експорту створює умови для збільшення обсягу інвестицій. При цьому необхідно вирізняти роль внутрішніх та прямих іноземних інвестицій. Безумовно прямі інвестиції, які здійснюються транснаціональними корпораціями, спрощують експортну експансію, оскільки ТНК вже мають свою глобальну мережу збуту. Однак, якщо прямі іноземні інвестиції витрачаються на придбання вже існуючих активів, то вони не сприяють розширенню виробничих можливостей.

У праці [10] за даними 49 країн, які розвиваються, узагальнено основні показники, що характеризують зв'язок інвестицій (внутрішніх та прямих іноземних) та росту виробництва (табл. 2).

Наведені в табл. 2 дані свідчать про залежність темпів приросту експорту від темпів росту інвестицій як вітчизняних, так і іноземних. Дійсно зростання інвестицій супроводжується зростанням виробництва, а відтак і експорту, зростатиме також загальний показник ВВП. Однак, не в усіх країнах, які стали на шлях реформ, вдається збільшити обсяги інвестицій, а відтак і економічну динаміку. Крім того, іноземні інвестори поки що не демонструють великий інтерес до інвестування високотехнологічних виробництв, а зосереджують свою увагу на інвестуванні первинної переробки сировини, окремих складальних операцій. Тому для забезпечення довготривалих тенденцій економічного зростання необхідно стимулювати, насамперед, вітчизняні інвестиції.

Економіка України, якщо не зважати на економічну динаміку 2005 р., останні роки характеризувалася відносно високими темпами росту ВВП. Проте

загальний, стрімкий ріст ВВП не є свідченням довгострокової індустріалізації країни, активного збільшення обсягів інвестицій, а отже є короткотерміновим. Підтвердженням цього є навіть порівняння темпів росту реальної заробітної плати та продуктивності праці (рис. 1).

Таблиця 2. Показники залежності темпів росту ВВП, експорту та інвестицій, % [10]

Групи країн (кількість країн відповідної групи)	Вітчизняні ін- вестиції	Вітчизняні інвестиції / ВВП				Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США	Прямі іноземні інвестиції / ВВП		
	Середні темпи росту	Зміна					Зміна		
		1989- 2000	1998- 2000	1979- 1981	1989- 1991	1998-2000	1998- 2000	1979- 1981	1989- 1991
<i>I. З високими темпами росту експорту (20)</i>	5,7	23,2	-1,0	1,2	4045,0	2,9	2,0	1,2	
а) високі темпи росту продукту (11)	5,0	24,9	-1,7	-1,0	4736,7	2,5	1,5	0,6	
б) середні темпи росту продукту (2)	7,0	25,9	-0,5	4,4	6742,6	2,4	1,4	0,2	
в) низькі темпи росту продукту (7)	5,2	19,9	-0,3	3,8	2187,3	3,6	2,8	2,4	
<i>II. Із середніми темпами росту експорту (20)</i>	4,7	21,6	-4,2	0,3	1976,0	2,8	2,0	2,2	
а) високі темпи росту продукту (5)	5,5	24,0	-4,6	-1,7	843,4	2,9	1,9	2,0	
б) середні темпи росту продукту (6)	6,9	23,6	-1,9	3,3	54,1	1,5	0,9	1,6	
в) низькі темпи росту продукту (9)	2,6	18,6	-5,6	-0,6	3886,6	3,6	2,9	2,8	
<i>III. З низькими темпами росту експорту (6)</i>	3,3	17,8	-7,0	1,2	605,1	0,6	-1,5	-0,1	
а) високі темпи росту продукту (1)	4,9	21,7	-15,1	0,2	1683,3	1,9	-2,2	0,1	
б) середні темпи росту продукту (3)	3,2	20,1	-5,7	3,3	637,7	0,1	-2,1	-0,4	
в) низькі темпи росту продукту (2)	2,6	12,4	-2,5	-1,9	17,0	0,5	-0,2	0,1	
Разом (46)	5,0	21,8	-3,1	0,8	2696,7	2,5	1,5	1,5	

Випередження темпів росту продуктивності праці над реальною заробітною платою незначне, а отже резервів формування інвестиційних ресурсів за рахунок цього джерела український виробник не використовує. Основним джерелом високих темпів росту ВВП в 2000–2004 рр. були високі темпи росту експорту. Однак, збільшення експорту, якщо воно не супроводжується модернізацією виробництва та збільшенням інвестицій, ще не свідчить про зростання виробничих можливостей країни. Крім того, зовнішня орієнтація економіки країни не означає ліберальний торговий режим. Швидке відкриття внутрішнього ринку для імпортних товарів може різко зменшити доходи національних фірм. Відповідно країна стає все більш залежною від зовнішніх ринків. Саме тому диверсифікація виробництва в напрямку збільшення питомої

ваги конкурентоспроможних на світовому ринку виробництв повинна зростати. Якщо це не відбувається, то розширення експортної діяльності може призвести до деіндустріалізації економіки.

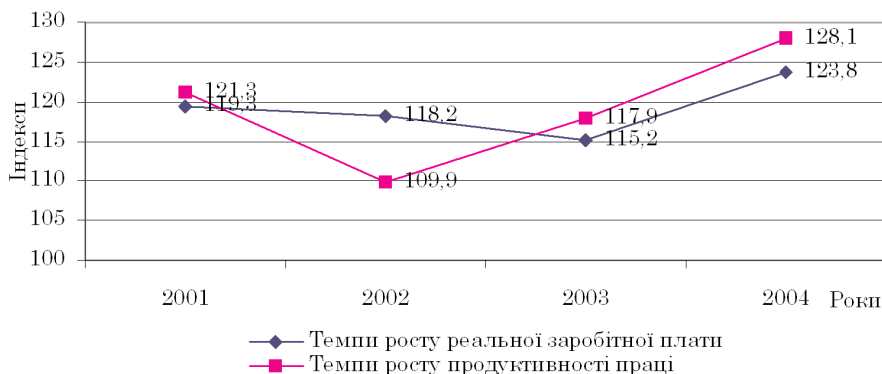

Рис. 1. Динаміка темпів росту реальної заробітної плати та продуктивності праці в Україні за 2001–2004 рр. (побудовано за даними [5])

Деіндустріалізацію слід розуміти як збільшення ВВП за рахунок галузей матеріального виробництва низьких технологічних укладів та за рахунок сфери послуг. Тобто, якщо в країні збільшення ВВП та експорту відбувається за рахунок розвитку видобувних галузей, то це і є деіндустріалізація. Деіндустріалізація є природною, коли країна досягає певного рівня розвитку життя (ВВП на душу населення складає 12000 дол. США). А для України важливо створити умови для індустріалізації, модернізації промислової та експортної структури, що і сприятиме технологічному розвитку виробничого потенціалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення світового досвіду забезпечення економічного зростання свідчить про необхідність використання ефективної політики визначення оптимального співвідношення зовнішніх та внутрішніх чинників з урахуванням етапу розвитку економіки. Для забезпечення високих темпів росту ВВП найчастіше використовується стратегія експансії на зовнішні ринки. Однак, довгострокове стабільне економічне зростання залежить, насамперед, від внутрішнього попиту. У зв'язку з цим роль держави повинна полягати в макроекономічній стабілізації, в розробці програм стимулювання розширення накопичень та інвестицій.

Товарна структура експорту України не забезпечує стійких конкурентних позицій Україні. Крім того, на світовому ринку конкуренція постійно загострюється. Тому оцінку зовнішніх можливостей зростання (за рахунок експорту) слід здійснювати з урахуванням груп країн за їх позицією на світовому ринку продукції:

1 група – країни, які вже забезпечили розвиток промисловості та мають досить надійні можливості для експорту своєї продукції (розвинені країни та країни Східної Азії);

2 група – країни, які забезпечили розвиток окремих виробництв як імпортозаміщення, з деякими експортними можливостями (переважна більшість країн Латинської Америки, Північної Африки);

3 група – країни з незначною промисловою базою (переважно країни Африки).

Чинниками успіху країн, які здійснили прорив на світові ринки в останні роки, є:

1. Уміле використання зовнішніх умов для забезпечення росту продуктивності праці.

2. Зміна структури промисловості, яка відбувалася завдяки урядовій політиці вибіркового «втручання», а не як автоматичний результат розвитку ринкових відносин. На етапі індустріалізації в тарифній політиці країни орієнтувалися на протекціонізм і поступово зміщували її зміст у напрямку вільної торгівлі. Держава активно продовжує застосовувати систему субсидій експортного виробництва і сьогодні.

3. Ціни на експортну продукцію виявилися нижчими, ніж в інших країнах, в тому числі групи країн, які розвиваються.

Основними причинами провалу інших країн, які розвиваються, можна назвати:

- непослідовність та темпи здійснення реформ;
- швидке відкриття внутрішнього ринку для імпорту без забезпечення готовності національного виробництва вести конкурентну боротьбу навіть на внутрішньому ринку.

Все вищевикладене забезпечує визначення загальних завдань інтеграційної стратегії України, однак не дає оцінки експортних можливостей окремих галузей господарства, що і потребує подальших досліджень.

1. *Власик В. Є.* Формування фінансово-кредитної системи в умовах світової глобалізації // *Фінанси України.* – 2005. – №12. – С. 89–94.

2. *Гуриєва Л. К.* Региональная инновационная политика, или «New economic geography» // *Экономические стратегии.* – 2005. – №5–6. – С. 84–90.

3. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку /* За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003.

4. *Сорокин Д.* Российский потенциал асимметричных войн XXI века: социально-экономический аспект // *Экономические стратегии.* – 2005. – №3. – С. 13–17.

5. *Україна у цифрах у 2005 році. Основні соціально-економічні показники* // www.ukrstat.gov.ua.

6. *Экономический рост: теория и практика* // *Проблемы теории и практики управления.* – 2005. – №3. – С. 123–127.

7. *Эльянов А.* НТП и экономическая политика на периферии мирового хозяйства // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2005. – №4. – С. 74–85.

8. *Эльянов А.* Развивающиеся страны: прорывы и провалы в стратегии индустриализации // *Экономические стратегии.* – 2005. – №1. – С. 30–37.

9. *Trade and development report, 2005.* United Nations Conference on Trade and Development. – United Nations. – New York and Geneva. 2005 // www.unctad.org.

10. *Trade liberalization and economic reform in developing countries: structural change or de-industrialization?* United Nation Conference on Trade and Development. 2005. – April. No.179 // www.unctad.org.

11. *World's largest corporations* // *Fortune.* – 2005. – July 25. – P. 119–126.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2006.